

علی شریعتی
دانشجوی کارشناسی ارشد ادب ایران
دانشجوی کارشناسی ارشاد ادب ایران

سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا

تخصیمات فرعی
خرازیابی سرعنوانهای موضوعی

نوع تخصیمات فرعی در نظر گرفته است که آنها را خاستر می‌کند.
این تخصیمات فرعی که همراه مثالی ذکر می‌شوند عبارتند از:

۱. تخصیمات فرعی موضوعی
(Topical Subdivisions) Agriculture - Finance

(Form Subdivisions)

۲. تخصیمات فرعی شکلی
Iran - History - Periodicals

کتابهایی که در کتابخانه‌ها نگهداری می‌شوند، دارای نظمی منطقی هستند که هر موضوع را از موضوعات دیگر متمایز می‌سازد. در داخل هر موضوع نیز نظم منطقی دیگری حاکم است که موضوعات را از کل به جزء تخصیم بندی کرده است.

سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا نقش بسیار مهمی در این زمینه دارد. این منبع برای موضوعات خود چهار

ذکر کند و این کار شدندی نبود. چون این کار علاوه بر اینکه می‌توانست از نظر چاپ سرعنوانهای موضوعی چه به صورت ماشینی و چه به صورت کتابی، مشکل آفرین باشد، خرید آن هزینه هنگفتی را در بر می‌داشت، کار جستجو و بازیابی را مشکل تر می‌کرد...

با این پیش فرض، قوانین فهرست نوبیت موضوعی به ندرت اجازه می‌دهد که تقسیمات فرعی جغرافیایی به صورت مستقیم بعد از سرعنوانهای موضوعی تکرار شوند، مگر در مواردی خاص که ذکر تقسیمات جغرافیایی به صورت مستقیم برای کتابخانه کنگره امریکا مهم بوده است.

در موضوعات دارای تقسیمات جغرافیایی - (May Subd Geog) - ابتدا باید نام منطقه را ذکر کرد و بلاعده پس از آن نام واحد کوچکتر و یا بزرگتر را - اگر لازم بود - نوشت. این کار نیاز به مستندسازی دارد. یعنی پیدا کردن شکل درست و انتخاب شده منطقه جغرافیایی. بدین منظور باید نام منطقه سورد نظر را در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه امریکا جستجو کرد و شکل مستند آن را انتخاب کرد و همین مدخل مستند، خود، به صورت تقسیم فرعی جغرافیایی جلو موضوعات مورد نظر قرار می‌گیرد. برای مثال:

Iran

Agriculture (May Subd Geog)

Agriculture - Iran

در عین حال باید از نظر دور داشت که نمی‌توان همیشه از این نوع مستندسازی برای تقسیمات جغرافیایی (May Subd Geog) - استفاده کرد چراکه استثنائاتی در این زمینه وجود دارد که برای فهرستنیویس غیرقابل اجتناب است. برای نمونه توضیحگرهاي که جلو نام شهرها در مدخل ذکر شده‌اند، نمی‌توانند به همان گونه به عنوان تقسیمات جغرافیایی جلو موضوعات قرار بگیرند. بلکه ابتدا باید توضیحگر حذف شود و سپس مورد استفاده قرار گیرد. این کار به صورت غیرمستقیم انجام می‌شود. یعنی ابتدا مستند نام کشور جلو موضوعات ذکر می‌شود و سپس نام شهری که بدین گونه مستندسازی شده است، قرار داده می‌شود.

برای مثال:

Paris (France)

Economics - France - Paris

۳. تقسیمات فرعی تاریخی

(Chronological Subdivisions)

Iran - History - 20th Century

۴. تقسیمات فرعی جغرافیایی

(Geographic Subdivisions)

Agriculture (May Subd Geog)

Agriculture - Iran

تقسیمات فرعی جغرافیایی که شاید کمتر مقاله‌ای در مورد آن به زبان فارسی نوشته یا ترجمه شده است موضوعی است که در این نوشته بیان می‌شود.

سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا اسامی جغرافیایی را به شکل‌های مختلفی به کار برد است که تعدادی از آنها همراه مثالی معرفی می‌شوند:

۱. ممکن است سرعنوان جغرافیایی باشد: Iran

۲. ممکن است به صورت تقسیمات فرعی زیر سرعنوان موضوعی ذکر شود:

Economics - United States

۳. ممکن است به صورت مقلوب به کار رود:

Education, Greek

۴. ممکن است به صورت توضیحگر، جلو سرعنوان موضوعی ذکر شود:

Eel River (Calif.)

۵. ممکن است به صورت تقسیمات جغرافیایی - (May Subd Geog) - جلو مدخل ذکر شود (که در این مورد، انتخاب منطقه به عهده فهرستنیویس است):

Economics (May Subd Geog)

Economics - Iran

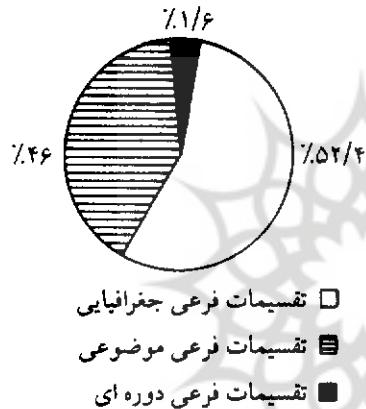
جا دارد اشاره شود که از چهار نوع تقسیمات فرعی که در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا وجود دارد، فقط تقسیمات فرعی شکلی هستند که بیشتر از تقسیمات فرعی جغرافیایی تکرار شده‌اند. ^۱ درصد از سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا دارای تقسیمات جغرافیایی (May Subd Geog) - هستند که اجازه می‌دهد به موضوعات تقسیم فرعی بدهیم. در صورتی که این مجوز نبود، کتابخانه کنگره امریکا چاره‌ای جز این نداشت که برای هر موضوع واحدی که تقسیمات جغرافیایی می‌گیرد، کلیه مناطق جهان را

آمار نمونه^۰

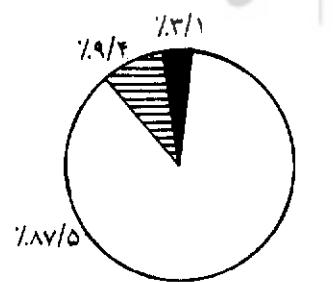
سرعنوانهای موضوعی (Topical Subject Headings)

از هر ۱/ درصد تقسیمات فرعی سرعنوان کنگره که شامل ۲۹۰۳ سرعنوان موضوعی است ۲۰۲۵، سرعنوان ۹۶/۸- درصد دارای تقسیمات فرعی جغرافیایی هستند.

بیشتر از ۷۰/۲ درصد از این تعداد، دارای یک تقسیم جغرافیایی و ۷/۲۷ درصد دارای دو تقسیم جغرافیایی هستند. ۵۲/۴ درصد از تقسیمات فرعی سرعنوانهای موضوعی دارای تقسیمات فرعی جغرافیایی، ۱/۶ درصد تقسیمات فرعی دوره‌ای و ۴۶ درصد تقسیمات فرعی موضوعی است (تصویر شماره ۱)

تصویر ۱. انواع تقسیمات فرعی سرعنوانهای موضوعی

تصویر ۲. انواع تقسیمات فرعی سرعنوانهای جغرافیایی

نمونه دیگر این استثنایات، سه کشور ایالات متحده امریکا، کانادا و انگلستان می‌باشد که به دلایل خاص تقسیمات جغرافیایی متفاوت نسبت به سایر کشورهای جهان دارند.^۴

زمانی که موضوعی در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا دارای تقسیمات جغرافیایی (May Subd-Geog)- هست، در صورتی که نیاز باشد نام ایالت یا یکی از واحدهای کوچک یا بزرگ این کشورها را به دنبال موضوع بیاوریم، به جای نام کشور، نام ایالت آورده می‌شود و به دنبال ایالت، نام واحد کوچک یا بزرگ - اگر مورد نیاز بود - ذکر می‌گردد. در این مورد نیز مستندسازی از ضروریات است. برای مثال:

Sacramento (Calif.)

Agriculture (May Subd Geog)

Agriculture - California - Sacramento

زمانی که مدخل دارای تقسیمات جغرافیایی (May Subd Geog) است در صورت نیاز، نام منطقه را به موضوع اضافه می‌کنیم و اگر تقسیم فرعی دیگری لازم بود، به دنبال آن می‌آوریم. برای مثال:

Agriculture (May Subd Geog)

Finance

Agriculture - Iran - Finance

اما بعض مواقع علاوه بر اینکه مدخل تقسیم جغرافیایی (May Subd Geog) دارد، تقسیم فرعی موضوعی نیز دارای تقسیمات جغرافیایی (May Subd Geog) است. در این مورد فهرست‌نویس باید به آخرین جزء موضوعی که دارای تقسیمات جغرافیایی (May Subd Geog) است، نام منطقه را اضافه نماید. برای مثال:

Agriculture (May Subd Geog)

Economic aspects (May Subd Geog)

Agriculture - Economic aspects - Iran

این قاعده درخصوص تقسیمات فرعی عام نیز صادق است. برای مثال:

Agriculture (May Subd Geog)

Research (May Subd Geog)

Subdivision Research under name of Countries & Cities, etc; and under subject

Agriculture - Research - Iran

تقسیم فرعی فقط پشت موضوع اصلی قرار بگیرد. برای مثال:
پشت موضوع اصلی قرار بگیرد.

- نوزاد (تقسیم جغرافیایی)

- Infants (May Subd Geog)

- بهداشت

- Health hygiene (May Subd Geog)

- مراقبت

- Care (May Subd Geog)

در مثال فوق گرچه "بهداشت" و "مراقبت" طبق سرعنوان موضوعی کنگره هر دو مجدداً (تقسیم جغرافیایی) گرفته‌اند ولی کتابخانه ملی به اعتبار اینکه موضوع اصلی یعنی "نوزاد" خود، دارای (تقسیم جغرافیایی) است آن را از تقسیمات فرعی حذف کرده است. این از ویژگیهای خاص سرعنوانهای موضوعی فارسی است که کاملاً با دستورالعمل پیچیده سرعنوانهای موضوعی کنگره در مورد کاربرد تقسیمات جغرافیایی مغایر است.

تقسیم جغرافیایی فقط در دو مورد سپس از تقسیم فرعی قرار می‌گیرد. یکی در مورد "قوانین و مقررات" که در این صورت باید از تقسیم فرعی مقابل موضوع اصلی صرف نظر کرد و دیگری در مواردی که موضوع اصلی قابل تقسیم جغرافیایی نیست. مثل: "مغز" که در این صورت ممکن است در مقابل تقسیمات فرعی "مغز" عبارت (تقسیم جغرافیایی) وجود داشته باشد. مثل: مغز - بیماریها (تقسیم جغرافیایی)^۷

از این موضوع که بگذریم همان‌گونه که قبل از آن رفت در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا تقسیمات فرعی جغرافیایی سه کشور ایالات متحده امریکا، کانادا و انگلستان با نام ایالات شروع می‌شود و به دنبال آن نام واحد کوچک یا بزرگ - اگر مورد نیاز بود - می‌اید؛ مگر در مواردی خاص که زمینه موضوع، خود کشور باشد که در آن صورت پس از موضوع، فقط نام کشور ذکر می‌شود. این به دلیل اهمیتی است که کتابخانه کنگره امریکا برای موضوعات این مناطق، چه به لحاظ زبانی، چه به لحاظ تاریخی، چه به لحاظ موقعیت جغرافیایی، و چه به لحاظ درصد بالای انتشارات قائل است و این کمک ممکن به مراجعه کننده موضوعی است. مثلاً محقق که نیاز به منابع در زمینه کشاورزی شهرهای ایالت کالیفرنیا دارد، بدون هیچ مشکلی این منابع را از نمایه‌نامه

تقسیمات فرعی جغرافیایی هستند. ۸۷/۵ درصد از تقسیمات فرعی سرعنوانهای جغرافیایی، دارای تقسیمات فرعی موضوعی، ۳/۱ درصد تقسیمات فرعی جغرافیایی و ۹/۴ درصد تقسیمات فرعی دوره‌ای است (تصویر شماره ۲)

سرعنوانهای موضوعی فارسی^۸

باتوجه به این نکته که سرعنوانهای موضوعی فارسی از سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا تأثیر پذیرفته است و این تأثیر با توجه به نیازها و موقعیت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... کشور متفاوت است، اسمی جغرافیایی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و تأثیراتش متفاوت است. مثلاً مدخل "تهران" در سرعنوانهای موضوعی فارسی تقسیمات فرعی و فرعی تر گوناگوئی دارد که در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا به "تهران" اشاره‌ای نشده است، نیز به علت گسترش دامنه موضوعی و یادآوری این نکته که کاستیهای در جین کار با سرعنوانهای موضوعی فارسی مشاهده شد، کتابخانه ملی ایران نیاز به پیوستهایی را برای آن احساس کرد. در این پیوستها برخی از موضوعات قبلی حذف و برخی موضوعات جدید اضافه شد.

در زیر به نمونه‌ای از این حذف و اضافات اشاره می‌کنیم: سرعنوانهای موضوعی فارسی "کشورهای در حال رشد" را در مدخل آورده و تقسیمات فرعی مختلفی را برای آن در نظر گرفته است. اما در پیوستها همین مدخل، ضمن اینکه به صورت انتخاب شده هست، می‌توانیم آن را جلو سرعنوانهای موضوعی بی که تقسیمات جغرافیایی می‌پذیرند، قرار دهیم. برای مثال:

کشورهای در حال رشد

کشاورزی (تقسیم جغرافیایی)

کشاورزی - کشورهای در حال رشد

در صورتی که در خود سرعنوانهای موضوعی فارسی این امکان وجود نداشت. همچنین بیشتر موضوعاتی که زیر این مدخل آمده بودند، در پیوستها حذف شدند. نیز از پیوست دوم به بعد با توجه به تشتت بسیار در کاربرد تقسیم جغرافیایی در کتابخانه کنگره که گاه آن را پشت تقسیمات فرعی اضافه می‌کرد و گاه از جایی دیگر آن را حذف می‌نمود، و نیز به خاطر اینکه مطالب یک کشور همه پهلوی هم قرار نگیرد، مقرر شد

جغرافیایی بعدها گریبان‌گیر کتابخانه‌های ایران شود حل می‌گردد.

ممکن است این سؤال مطرح شود، که اگر به دنبال موضوعاتی که تقسیمات جغرافیایی دارند نام استان آورده شود، کشورهای مختلف نیز در نمایه‌های موضوعی مربوط به ایران ترکیب می‌شوند. به بیانی دیگر در داخل موضوعاتی که مربوط به ایران می‌شوند، موضوعات مربوط به سایر کشورها را خواهیم داشت و این موضوعات ناهمانگی به وجود می‌آورند و همان تشتت موضوعی تکرار می‌شود. مثلاً "کسی" که راجع به کشاورزی استانهای مختلف ایران در نمایه نامه موضوعی به جستجو می‌پردازد، دائمًا "کشاورزی" دیگر مناطق جهان را درون کشاورزی استانهای ایران پیش رو دارد و این وقت گیر است. ضمن اینکه باید در نظر گرفت که برگه آرایی فارسی، حرف به حرف است، نه کلمه به کلمه، و همین باعث می‌شود که موضوعات دیگر کشورها حتی در جزء جزء نمایه‌های مربوط به ایران جای گیرد.

برای مثال:

کشاورزی - آذربایجان شرقی

کشاورزی - آذربایجان غربی

کشاورزی - آفریقا

کشاورزی - آلمان

کشاورزی - استانداردها

کشاورزی - استرالیا

کشاورزی - ایران

کشاورزی - ایران - استانداردها

کشاورزی - ایران - تحقیق

کشاورزی - ایران - مدیریت

کشاورزی - ایرلند

کشاورزی - پرتغال

کشاورزی - تایلند

کشاورزی - تهران - تهران

کشاورزی - خراسان

کشاورزی - خراسان - مشهد

کشاورزی - کامبوج

کشاورزی - کانادا

کشاورزی - کرمان

موضوعی جستجو می‌کند. حال اگر قرار بود محقق چنین موضوعی شهرهای مختلف کالیفرنیا را بعد از کشور ایالات متحده امریکا و موضوع مورد نظر در نمایه نامه موضوعی ببیند، وقت او را بسیار می‌گرفت. زیرا می‌باشد که شهرهای ایالات متحده را جستجو می‌کرد و شهرهایی که در کالیفرنیا هستند، استخراج می‌نمود.

شاید این مطلب به ذهن خطرور کند که مگر در مورد کشاورزی شهرهای مختلف ایالات متحده امریکا چقدر موضوع داریم که ممکن است محقق را دچار سردرگمی سازد؟ این ذهنیت حدگام گذشته و حال است، نه آینده. به بیانی دیگر ممکن است در شرایط فعلی این ذهنیت به حقیقت نزدیک باشد ولی آیا در آینده نیز همین حد باقی خواهد ماند و گسترش موضوعی نخواهیم داشت؟ هم اکنون در کتابخانه کنگره امریکا موضوعات یک زمینه واحد به قدری گستره و وسیع است که اگر این نظامهای منطقی در سرعنوانهای موضوعی کتابخانه کنگره امریکا حاکم نبود، معلوم نبود کار موضوعات در زمان حال صرف نظر از آینده به کجا می‌انجامید.

نویسنده مقاله خود را در سطحی نمی‌بیند که راجع به سرعنوانهای موضوعی فارسی فضایی داشته باشد، در عین حال به صورت پیشنهاد به ذکر مطالبی در این زمینه می‌پردازد. سرعنوانهای موضوعی فارسی به فهرست نویسان اجازه می‌دهد به موضوعات دارای "تقسیم جغرافیایی"، سرعنوان جغرافیایی "ایران" را اضافه کند. و اگر موضوع، منطقه کوچکتری را مد نظر داشته باشد به دنبال "ایران" نام منطقه کوچکتر را بپورند.

برای مثال: کشاورزی - ایران - خاک

شاید به دلیل اینکه مجموعه کتابهای کتابخانه‌های ایران هنوز رشد لازم را نکرده است، این موضوع مسئله ساز نباشد و خللی در نمایه‌های موضوعی ایجاد نکند ولی در آینده که مجموعه وسیع تر می‌شود، همان مشکلی که در بالا ذکر آن رفت، برای موضوعات ما نیز بوجود می‌آید. یعنی در یک کلام، تشتت نمایه‌های موضوعی دارای تقسیمات جغرافیایی رخ خواهد نمود.

حال، هرگاه به دنبال موضوعات، نام استان مورد نظر، و نه "ایران" آورده شود، مشکلاتی که ممکن است در زمینه

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتوال جامع علوم انسانی

کشاورزی - کلمبیا

کشاورزی لرستان - بروجرد

کشاورزی - میانمار

که در مثال بالا ثبتت موضوعی کشاورزی ایران با کشاورزی
سایر کشورها را می توان ملاحظه کرد.

این مشکل را می توان با اضافه کردن کلمه "استان" به اول نام
استانهای مختلف کشور بر طرف نمود. این روش موضوعات
فوق را در نمایه نامه موضوعی به شکل زیر برگه آرایی می کند:

کشاورزی - آرژانتین

کشاورزی - آفریقا

کشاورزی - آلمان

کشاورزی - آذربایجان شرقی

کشاورزی - استان تهران - تهران

کشاورزی - استان خراسان

کشاورزی - استان خراسان - مشهد

کشاورزی - استانداردها

کشاورزی - استان کرمان

کشاورزی - استان لرستان - بروجرد

کشاورزی - استرالیا

کشاورزی - ایران

کشاورزی - ایران - استانداردها

کشاورزی - ایران - تحقیقی

کشاورزی - ایران - مدیریت

کشاورزی - ایرلند

کشاورزی - پرتغال

کشاورزی - تایلند

کشاورزی - کامبوج

کشاورزی - کانادا

کشاورزی - کلمبیا

کشاورزی - میانمار

ضمناً بعضی استانها که با مرکزیت هم نام هستند،

بدین طریق شناسایی می شوند.

برای مثال: کشاورزی - استان تهران - تهران به جای

کشاورزی - تهران - تهران

کتابخانه ملی ایران ، موضوعات فوق را به شکل زیر

نمایه سازی می کند:

اکنون به بررسی معایب روش پیشنهادی و روشی که
کتابخانه ملی در پیش گرفته است، می پردازیم :

نظم منطقی تری حاکم باشد.
ضمناً همانند برگه آرایی کتابخانه ملی ایران، موضوعات مربوط به مناطق مختلف ایران نیز یکجا برگه آرایی می‌شوند و موضوعات سایر کشورها قبل یا بعد از موضوعات مربوط قرار می‌گیرند.

کتابخانه ملی ایران و مطالعات فرنجی یادداشتها:

1. Edward T.O. Neill and Rao Aluri, *Subject Heading Patterns in OCLC Monographic Records*, OCLC Research Report Series, OCLC/RDD/RR79/1 (Columbus, Ohio: OCLC, 1979), p.80.

2. Karen Markey and Diane Vizine-Goetz, *Characteristics of Subject Authority Records in the Machine-Readable Library of Congress Subject Headings* (Dublin, Ohio: OCLC, 1988), p.85

3. Ibid

4. Library of Congress, *Library of Congress Subject Headings*. 16th ed. (Washington D.C.: Cataloging Distribution Services, 1993).

5. Drabenstott, Karen M."Facilitating Geographic Subdivision Assignment in Subject Headings", *Library Resources & Technical Services*. Vol.36, N.4, (1992), p. 414-416

۶. سرعنوانهای موضوعی فارسی، ویرايشگران پوری سلطانی و کامران فانی، نهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۶۲.

۷. سرعنوانهای موضوعی فارسی، ویرايش دوم، زیر نظر پوری سلطانی، کامران فانی، با همکاري مهندز رهبری اصل، نهران: کتابخانه ملی جمهوري اسلامي ايران، ۱۳۷۳.

۱. انفال بین موضوعات مربوط به ایران و موضوعات استانهای مختلف ایران در روش پیشنهادی.

برای نمونه :

کشاورزی - ایران

کشاورزی - ایران - استانداردها

کشاورزی - ایران - تحقیق

کشاورزی - ایران - مدیریت

۲. داخل شدن موضوعات، دارای تقسیمات فرعی موضوعی درون موضوعات دارای تقسیمات فرعی جغرافیایی مربوط به مناطق مختلف ایران در روش کتابخانه ملی ایران.

برای نمونه :

کشاورزی - ایران - استانداردها

کشاورزی - ایران - تحقیق

کشاورزی - ایران - مدیریت

همانطور که در بالا ملاحظه می‌کنید به جای تقسیمات فرعی جغرافیایی مربوط به مناطق کوچکتر از استان، تقسیمات فرعی موضوعی "استانداردها/تحقیق/مدیریت" آمده است. در صورتی که در روش پیشنهادی این نقص برطرف می‌شود و تقسیمات فرعی موضوعی به دنبال نام کشور، در فسمت مجزائی می‌آیند و احیاناً اگر تقسیمات فرعی موضوعی به دنبال استان و یا واحد کوچکتر از استان باید، خللی در نمایه‌های موضوعی ایجاد نمی‌کند.

انتخاب روش پیشنهادی این مزیت را دارد که موضوعات زمینه خاص یک استان و واحدهای تابعه آن همه یکجا برگه آرایی می‌شوند و از موضوعات سایر استانها مجزا می‌گردند و مراجعه کننده به راحتی به موضوعات مناطق مورد نظر دست می‌یابد. اما در برگه آرایی کتابخانه ملی ایران بین استانها و شهرهای تابعه فاصله می‌افتد و مراجعه کننده مجبور است که شهرهای یک استان را در نمایه‌های گوناگون جستجو کند.

برای نمونه، فاصله بین دو موضوع زیر را می‌توان در روش

کتابخانه ملی ملاحظه کرد:

کشاورزی - ایران - خراسان

کشاورزی - ایران - مشهد

نیز همانطور که در بالا ذکر آن رفت، گرچه بین موضوعات مربوط به ایران و موضوعات استانهای مختلف ایران فاصله می‌افتد، ولی این انفال باعث می‌شود که بین موضوعات